

Beşerî Sermayeyi Etkileyen Bir Unsur Olarak Okul Öncesi Eğitim: Okul Öncesi Eğitim Harcamalarının Türkiye ve Çeşitli Ülkeler Bakımından Değerlendirilmesi

Erkan KILIÇER¹, İmren PEKER KILIÇER²

¹ Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, erkanklcer@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9330-0165

² Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, imrenpeker@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3249-4100

Öz: Beşerî sermayeyi etkileyen bir unsur olarak okul öncesi eğitim, çocukların bedensel, sosyal ve bilişsel yönden ilerlemesini destekleyen, iş birliği ve iletişim gibi sosyal becerilerin kazanılmasını sağlayan, çocukları ilköğretim dönemine hazırlamak için temel birtakım becerilerin gelişmesine imkân tanıyan önemli bir eğitim kademesidir. Erken çocukluk dönemini kapsayan eğitim programlarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yönelik olarak yapılan yatırımlar insan gelişimi açısından önemli bir temel oluşturmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın amacı, OECD'ye üye ülkelerde ve Türkiye'de okul öncesi eğitime verilen önemi ortaya koymak ve bu eğitim düzeyine ilişkin çeşitli verilerle karşılaştırmalarda bulunarak birtakım çıkarımlarda bulunmaktır. Ayrıca bu çalışmada, "Türkiye'de okul öncesi eğitime bütçeden ayrılan pay diğer ülkelerle karşılaştırıldığında yeterli mi? Okul öncesi eğitime verilen önem istenilir düzeyde mi?" şeklindeki sorulara yanıt aranmıştır. Çalışmanın sonunda ise OECD ülkelerinde çocuk başına okul öncesi eğitime yönelik toplam harcamalardaki yıllık değişimlere, kamu ve özel kurumlarda erken çocukluk eğitiminin finansmanına ve eğitime yapılan kamu harcamalarının toplam kamu harcamaları içindeki paylarına ilişkin birtakım değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bu bağlamda Türkiye'de 3 ve 4 yaşında okul öncesi eğitime katılma oranlarının OECD ortalamasının çok altında olduğu ve hem okul öncesi çocuk başına yapılan yıllık harcamada hem de 3-5 yaş arası tüm çocuklar için yapılan harcamalarda OECD ortalamasının altında kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Eğitim Harcamaları, Okul Öncesi Eğitim, Okul Öncesi Eğitim Harcamaları
Jel Kodları: H50, H52, I25

Preschool Education as a Factor Affecting Human Capital: Evaluation of Preschool Education Expenditures in Turkey and Various Countries

Atf: Kılıçer, E. & Peker Kılıçer, İ. (2025). Beşerî sermayeyi etkileyen bir unsur olarak okul öncesi eğitim: Okul öncesi eğitim harcamalarının Türkiye ve çeşitli ülkeler bakımından değerlendirilmesi. *Fiscaeconomia*, 9(2), 1267-1288. <https://doi.org/10.25295/fsecon.1609940>

Geliş Tarihi: 30.12.2024

Kabul Tarihi: 13.03.2025

Telif Hakkı: © 2025. (CC BY) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Abstract: As a factor affecting human capital, preschool education is an important level of education that supports children's physical, social and cognitive progress, enables the acquisition of social skills such as cooperation and communication, and enables the development of basic skills to prepare children for primary school. Investments in the development and dissemination of early childhood education programs constitute an important foundation for human development. In this context, the aim of this study is to reveal the importance given to preschool education in OECD member countries and Turkey and to make some inferences by making comparisons with various data on this level of education. In addition, is the budgetary allocation for preschool education in Turkey sufficient compared to other countries? Is the importance given to preschool education at a desirable level? The answers to these questions have been sought. At the end of the study, some evaluations were made regarding the annual changes in total expenditures on preschool education per child in OECD countries, the financing of early childhood education in public and private institutions and the share of public expenditures on education in total public expenditures. In this context, it has been concluded that Turkey's participation rates in preschool education at the ages of 3 and 4 are well below the OECD average and Turkey is below the OECD average both in terms of annual expenditures per preschool child and in terms of expenditures for all children aged 3-5. In this context, it has been concluded that Turkey's participation rates in preschool education at the ages of 3 and 4 are well below the OECD average and Turkey is below the OECD

average both in terms of annual expenditures per preschool child and in terms of expenditures for all children aged 3-5. In this context, it has been concluded that Turkey's participation rates in preschool education at the ages of 3 and 4 are well below the OECD average and Turkey is below the OECD average both in terms of annual expenditures per preschool child and in terms of expenditures for all children aged 3-5.

Keywords: Education, Education Expenses, Preschool Education, Preschool Education Expenses

Jel Codes: H50, H52, I25

1. Giriş

Okul öncesi eğitim, çocukların yaşamında oldukça önemli bir role sahip olan ve çocukların sosyal, duygusal gelişmelerini destekleyen, onların akademik başarılarını olumlu yönde etkileyen ve çocuklar arasındaki sosyoekonomik eşitsizlikleri azaltmada kilit rol üstlenen bir eğitim aşamasıdır.

Okul öncesi eğitim, 0-6 yaş aralığını kapsamakta ve çocuğun kişiliğinin şekillenmesi ve birtakım becerilerinin geliştirilmesinde önemli bir dönemi oluşturmaktadır. Eğitim kademesinin önemli bir aşamasını oluşturan okul öncesi eğitimi alan çocukların, sonraki okul yaşamlarında bu eğitimi almamış olan çocuklara göre daha başarılı oldukları bazı çalışmalarda ortaya konulmuştur. Erken çocukluk eğitimi ve bakımına ilişkin verilerin mevcudiyeti bazen oldukça sınırlı olsa da bu seviyedeki yatırımlar daha sonraki öğrenimler için güçlü temeller oluşturmada anahtar olduğu bilinmektedir.

Erken yaşlarda eğitimin, çocukların hem gelişiminde hem de refahında kritik öneme sahip olduğu vurgusu yapılarak, politika yapıcılar erken çocukluk eğitimi ve bakımı ile okul öncesi eğitimin öneminin daha da farkına varmaya başladıkları görülmektedir. Bu bağlamda, son yıllarda ülkelerin erken yaşlarda eğitim için daha fazla kaynak ayırmaya veya harcama yapmaya başladıklarını ifade etmek mümkündür. Erken çocukluk eğitimi ve bakımı programlarına kayıt oranları, okul öncesi eğitimde kamu fonlarının hükümet düzeylerine göre dağılımı, çocuk başına okul öncesi eğitime yönelik yapılan harcamalar, kamu ve özel kurumlarda erken çocukluk eğitiminin finansmanı ve eğitime yapılan kamu harcamalarının toplam kamu harcamaları içindeki payı değerlendirildiğinde, eğitim yatırımlarının tüm dünya ülkelerinde öneminin yadsınmaz olduğu gerçeği gözden kaçırılmamalıdır.

Çalışmada ilk olarak beşerî sermaye unsuru olarak eğitim ve eğitimin dışsal faydasının önemi ele alınmaktadır. İzleyen bölümlerde, eğitimin bütçesi ve finansmanının ne şekilde oluşturulduğuna değinilmiş, eğitimin önemli bir kademesini oluşturan okul öncesi eğitimin kapsamı ele alınarak okul öncesi eğitime ilişkin OECD ve Türkiye'ye ilişkin çeşitli göstergeler ortaya konulmuştur. Çalışmanın son bölümünde ise, OECD ülkeleri kapsamında okul öncesi eğitim harcamaları ve ülke karşılaştırmaları incelenmiştir.

2. Beşerî Sermaye Unsuru Olarak Eğitim ve Eğitimin Dışsal Faydası

Beşerî sermaye; bireyin zihni ve fiziki iş yapabilme yeteneğini ve yaratıcılığını artıran, eğitim, deneyim, okul öncesi öğrenim, sağlıklı olma durumu, uygulamalı öğrenim, daha iyi çalışma koşulları için göç etme gibi bireyin gelir elde etme kapasitesini yükselten faktörler tarafından oluşturulan ve zamanla yıpranmasından dolayı kıymetini yitiren sermaye çeşididir (Dulupçu, 1997).

Bireyin en önemli yatırım faktörü olan beşerî sermaye, bireyin üretim sürecine katılmasıyla ekonomik ve toplumsal olarak kalkınacağını, mikro anlamda bireylerin gelir artışıyla beraber refah düzeylerinin artacağını ifade ettiğinden, beşerî sermaye çıktılarının toplumun geniş kesimlerine büyük katkıları olduğu ifade edilebilir (Aydın & Arastaman, 2024, s. 34). Beşerî sermaye unsuru olarak eğitim ise, bireyin yaşam boyu kullanacağı birtakım öğrenim ve pratikleri kapsayan, kazanılan bilgi, beceri ve yeteneklerin bireyin

kişisel gelişimiyle sınırlı kalmayarak, toplumsal ve ekonomik kalkınma süreçlerinde etkili olan önemli bir kavramdır.

Beşerî sermayenin oluşumunda en önemli girdilerin başında gelen eğitim, bilginin transferinde, bireyi iş hayatına hazırlamasında, toplum kültür ve kurallarının yeni kuşaklara aktarılmasında önemli bir yere sahiptir (Çolak, 2010). Bu bağlamda, günümüzün gelişmiş ülkelerinin bugünkü sosyal, ekonomik ve siyasal gelişmişlik düzeylerini belirleyen en önemli faktör eğitim hizmetlerine verilen öncelik olmuştur. Eğitim hizmetinin uygun bir şekilde sunulduğunda, topluma ekonomik, sosyal ve siyasal nitelikte oldukça fazla sosyal faydalar yaydığı ortadadır. Bu tür faydaların yaygınlaştırılması ise eğitim hizmetlerinin kalitesi ile ilişkilidir (Şener, 2010, s. 399). Beşerî sermaye ile ilgili çalışmaların temelini oluşturan eğitim, beşerî sermayenin gelişmesine hizmet eden en önemli unsurlardan birini oluşturmaktadır. Toplumların eğitim seviyesi ile ekonomik gelişmişlik düzeyi arasında yakından bir ilişki olduğu ifade edildiğinden, ekonomik ilerlemeyi belirli bir seviyeye taşıyabilmiş ülkelerde bireylerin eğitim konusundaki bilinç düzeyi yükseldiği gibi, eğitim harcamalarına ayrılan kaynakların da arttığı gözlemlenmektedir (Akça, 2015, s. 855).

Pozitif dışsallığa sahip mal ve hizmet olma özelliği taşıyan eğitim hizmetinin, bölünebilme ve tüketiminde bireyler arasında rekabet özelliği olan hem kamusal hem de özel hizmet niteliği bulunmaktadır. Eğitimin oluşturduğu dışsal faydalar nedeniyle bu hizmet talebinin devlet aracılığıyla karşılanması zorunluluğu gereklidir (Susam, 2016, s. 189).

Eğitim hizmetleriyle prodüktivite artışı ve bu bağlamda işgücü prodüktivitesi sağlanarak milli gelir önemli ölçüde artmaktadır. Eğitim hizmetleriyle elde edilen kişisel tüketim faydası arttıkça bir toplumun sosyal ve kültürel kalkınmışlık düzeyi de olumlu etkilenebilecektir. Eğitimin tüketim faydasının arttırılmasıyla bir ülkenin sanayileşme çabaları üzerinde de olumlu sosyal faydalar ortaya çıkabilecektir. Eğitim hizmetlerinin yaydığı önemli sosyal faydalardan biri de suç işleme motifinin azalması şeklinde ortaya çıkan dışsallıktır (Şener, 2010, s. 400-401).

Günümüzde, ülkelerin beşerî sermayeleri arasında önemli boyutlarda farklılıkların olması nedeniyle dünya genelinde etkili olabilecek girişimlerin başlatıldığı görülmektedir. Dünya Bankası'nın 2017 yılında başlattığı "Beşerî Sermaye Projesi", beşerî sermaye gelişimini dünya genelinde geliştirmeyi amaçlayan, ülkelerin gelecekteki refahı için insan yatırımının önemini ortaya koymak amacıyla, bireylerin eğitiminin bir ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasındaki en önemli faktör olduğunu ileri sürmektedir. Bu bağlamda proje; çocukların hayatta kalma oranları, okullaşma oranları, yetişkin eğitim düzeyleri gibi birtakım göstergelerden yola çıkarak ülkelerin beşerî sermaye konusundaki ilerlemelerini ortaya koymaktadır (World Bank 2023a; World Bank 2023b).

3. Eğitimin Bütçesi ve Finansmanı

Bireylerin toplum halinde yaşamalarının bir sonucu olarak devletten beklediği birçok hizmet söz konusudur. Güvenlik, sağlık, eğitim, adalet bunlardan bazılarıdır. Eğitim faaliyeti hem kamu hem de özel kesimde önemli derecede özen gösterilen bir hizmet türü olarak karşımıza çıktığından kamu harcamalarının önemli kalemlerinden birini oluşturmaktadır. Devletlerin eğitimin toplumsal faydalarını gözeterek eğitim hizmeti talebini karşılamaya çalışmaları ile eğitimin finansmanı önemli hale gelmiştir (Güngör & Göksu, 2013, s. 60).

Eğitimde hizmet sunumu ve yatırımların sağlanması için ihtiyaç duyulan tüm kaynaklar olarak ifade edilen eğitim finansmanı, eğitim hizmetlerinin sunumu için gerekli olan parasal kaynakların sağlanmasına ilişkin olmakla birlikte elde edilen parasal kaynakların harcanması da oldukça önem taşımaktadır (Karakütük, 2006, s. 221).

Geçmişte devletler, eğitime ayırdığı kaynakların sonuçlarını kısa vadede alamayınca kaynak ayırma tercihlerini farklı alanlara kaydırarak yatırım yapma eğilimi göstermiştir. Ancak eğitimin öneminin ve ülkelerin beşerî sermayesine olan etkilerinin anlaşılması

üzerine eğitim yatırımlarının tüm dünya ülkelerinde öneminin yadsınmaz olduğu gerçeği ön plana çıkmıştır (Arslan, 2010, s. 350).

Bir ülkenin eğitim hizmeti için harcadığı parasal kaynaklarının miktarı, o ülkenin genel ekonomisi içinde eğitimin yeri ve önemini göstermekte olup, parasal kaynakların çözümlenmesi, eğitimde birtakım hedeflere ulaşıp ulaşılmadığının belirlenmesine ve akılcı politikaların oluşturulmasına katkı sağlamaktadır (Tuzcu, 2019, s. 90).

Eğitim için sağlanan finansman, kamu payları ve kişilerin özel harcamalarının tamamının toplamı olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda, eğitim yatırımlarına ve harcamalarına okul binalarının yapımı, okul personellerinin ve öğretmenlerin ücretleri, okulların ısıtma, elektrik, internet, telefon giderleri ve bunların tamir ve bakım giderleri, kırtasiye giderleri dâhil olduğundan önemli miktarda kaynağa ihtiyaç duyulmaktadır (Güngör & Göksu, 2013).

Eğitim alanına yapılan kamu harcamaları beşerî sermayenin geliştirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu yatırım kapsamında, insana yapılan yatırım verimliliğinin artması bireysel nitelik ve yaratıcılığın artması bakımından oldukça önemlidir. Bu bağlamda, beşerî sermayenin arttırılması için devletin kamu harcamalarında özellikle okul öncesi eğitim kademesinde yatırımlarını arttırması gerekmektedir (Yağış, 2024, s. 13).

1980 sonrası dönemde dünyada ve ülkemizde eğitim harcamalarının eğitim hizmetinden faydalananlarca karşılanması, bu hizmetlerin özel kurumlarca sunulmaya ağırlık verilmesi ve bu kuruluşlara devletler tarafından birçok teşvik verilmesi uygulamaları oldukça sık görülmektedir. Aslında devletin sunması gereken bir kamusal hizmet olan eğitim önemli ölçüde kamu finansmanı ile karşılanmasına rağmen, uygulamada önemli sıkıntıların olduğu da görülmektedir. Eğitime olan talebin karşılanamaması ve bu alana yeterince kaynak aktarılamaması önemli bir finansman sorunu da beraberinde getirmektedir. Eğitim alanında finansman sorunu ile karşılaşılmasının nedenlerinden biri de kuşkusuz ayrılan payın yeterli gelmemesidir (Saklan & Erginer, 2016, s. 16).

Kamu kuruluşlarına ayrılan finansal değerlerden eğitime verilen bütçeden MEB (Millî Eğitim Bakanlığı) sorumluluk altındadır. 2023 yılı eğitim bütçesinin genel bütçeye oranı ise %22,4 olarak belirlenmiştir (MEB Bütçe Raporu, 2023).

Aşağıda yer alan Tablo 1'e göre, Türkiye'de 2015-2023 yılları arasındaki toplam eğitim bütçesinin gayrisafi yurt içi hasıla (GSYH) ve merkezi yönetim bütçesindeki paylarına yer verilmiştir. Buna göre, toplam eğitim bütçesinin merkezi yönetim bütçesi ve GSYH içindeki payının genel olarak azalış eğiliminde olduğu görülmektedir. Toplam eğitim bütçesinin merkezi yönetim bütçesi içindeki payının 2016 yılında %17,52 ile en yüksek paya ulaştığı ve bu yıldan sonra her yıl bir önceki yıla göre azalış trendine girdiği görülmektedir.

Tablo 1. 2015-2023 Yılları Arasındaki Toplam Eğitim Bütçesinin Merkezi Yönetim Bütçesi ve GSYH % Payları

Yıllar	Toplam eğitim bütçesinin (MEB ile YÖK + Yükseköğretim Kalite Kurulu, Üniversiteler) merkezi yönetim bütçesindeki payı	Toplam eğitim bütçesinin (MEB ile YÖK + Yükseköğretim Kalite Kurulu, Üniversiteler) GSYH Payı
2015	17,02	3,44
2016	17,52	3,83
2017	17,15	3,65
2018	15,77	3,49
2019	15,28	3,30
2020	14,75	3,32
2021	14,29	3,41
2022	14,09	3,13
2023	12,75	3,06

Kaynak: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı (2023). Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2021/22, s. 249.

Tablo 1'e göre, toplam eğitim bütçesinin GSYH'ye oranı 2016 yılında %3,8 iken 2017 yılında ise %3,6'ya gerilemiştir. Devlet eğitim harcamasının GSYİH içindeki payı 2020 yılında %3,3 iken, 2023 yılında ise %3'e gerilemiştir.

Eğitime bütçeden ayrılan payın yanında MEB bütçesi içerisindeki yatırım oranlarının incelenmesi de önemli bilgiler vermektedir. Aşağıda 2015-2023 yılları arasında merkezi yönetim bütçe yatırımlarından MEB yatırımlarına ayrılan paylar verilmiştir.

Tablo 2. 2015-2023 Yılları Arası Merkezi Yönetim Bütçe Yatırımlarından MEB Yatırımlarına Ayrılan Pay

Yıllar	Merkezi yönetim bütçe yatırım ödenəği (TL)	MEB Yatırım Ödenəği (TL)	Konsolide bütçe yatırımlarından MEB yatırımlarına ayrılan pay (%)
2015	40.454.052.000	5.494.000.000	13,58
2016	51.310.852.000	6.284.628.000	12,25
2017	66.243.000.000	7.237.000.000	10,93
2018	68.794.000.000	7.737.121.000	11,25
2019	63.895.648.000	5.558.886.000	8,70
2020	62.716.077.000	5.836.918.000	9,31
2021	111.842.666.000	11.301.160.000	10,10
2022	142.302.127.000	15.225.500.000	10,70
2023	351.800.000.000	39.964.000.000	11,36

Kaynak: MEB İstatistikleri, 2023.

Tablo 2'de görüleceği üzere 2015-2023 yılları arasındaki MEB bütçesinden yatırım giderlerine ayrılan paylar görülebilmektedir. Buna göre, MEB bütçesinden yatırım giderlerine ayrılan payın çoğu zaman azaldığı gözlemlenmektedir.

Eğitimin dışsal faydaları göz önünde bulundurularak ve eğitimin yadsınmaz önemli çıktılarından olduğu gerçeğinden hareket edilerek, eğitimin niteliğinin olumlu anlamda etkilenmesi için, eğitime yeterince kaynak ayrılmalı, eğitimin giderek artan işlevine bağlı olarak parasal kaynakların da bu artışa paralel gitmesi oldukça önemlidir (Saklan & Erginer, 2016, s. 20).

4. Türkiye'de Okul Öncesi Eğitim ve Önemi

Çocukların potansiyellerini, farklı alanlardaki gelişimsel özelliklerini desteklemeye ilişkin sistemli ve planlı bir eğitim süreci olarak ifade edilen okul öncesi eğitim, 0-6 yaş grubu çocukların gelişimlerini sağlamak amacıyla gerçekleştirilen sistemli, organize olmuş ve planlanmış her türlü eğitim etkinliklerine denilmektedir (Ural & Ramazan, 2007; Haktanır, 2012).

Günümüz eğitim sisteminin politikaları, işleyişleri, yapısı 1739 sayılı "Milli Eğitim Temel Kanunu"na göre düzenlenmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2009, s. 16) 1739 sayılı Kanun'a göre, Türk Milli Eğitimin temel ilkeleri; genellik ve eşitlik, ferdi ve toplumun ihtiyaçları, yöneltme, eğitim hakkı, süreklilik, Atatürk inkılap ve ilkeleri ve Atatürk milliyetçiliği, demokrasi eğitimi, laiklik, bilimsellik, planlılık, karma eğitim, okul ile ailenin iş birliği ve her yerde eğitim olarak belirtilmektedir.

Eğitim sistemi, 1739 sayılı Kanun'da belirtildiği üzere, örgün ve yaygın olmak üzere iki kısımdan meydana gelmektedir. Okul öncesi eğitim örgün eğitim kısmında olup, 36-68 aylık çocukları kapsamaktadır. Zorunlu olmamakla birlikte okul öncesi eğitim devlet kurumları tarafından teşvik edilmekte olup, her çocuğun okul öncesi eğitiminden en az 1 yıl faydalanması amaçlanmaktadır (1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu).

Ülkemizin kurumsal okul öncesi eğitimin düzenlenmesinin tarihi ilk olarak 1961 yılında kabul edilen "222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu"na dayandığı söylenebilir. Bu kanun düzenlemesi, okul öncesi eğitim ve öğretim kurumları ile ilgili çeşitli düzenlemeler içermektedir. 1962 yılında "Anaokulları ve Anasınıfları Yönetmeliği" çıkarılmıştır. Türkiye'de okul öncesi eğitimin esasları ise, "1973 tarihli Milli Eğitim Temel Kanunu"na göre çizilmektedir. Bu kanuna göre, okul öncesi eğitim zorunlu ilköğretim çağına gelmemiş, 36-68 aylık çocukların eğitimini kapsamakta olup, bu yaş grubundaki çocuklara gerekli bilgi, beceri ve temel alışkanlıkların kazandırılmasını, değerler eğitimi

ve toplumsal yargıları öğretmeyi hedefleyen çalışmaları kapsayan bir süreç olarak ifade edilmektedir (Aral, Kandır & Yaşar, 2011, s. 78).

Okul öncesi eğitim bakımından ilk kez Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda plan dönemindeki toplam eğitim yatırımlarının %6,1'lik bir yatırım ödeneği öngörülmüş olup, bunun okul öncesi eğitimin gelişmesinde oldukça önem arz eden bir politika kararı olduğu ifade edilmektedir (Adem, 1993, s. 172).

Okul öncesi eğitim kurumlarının zorunlu eğitim kapsamında olmaması nedeniyle bu eğitim kurumlarına yeterli düzeyde mali kaynağın ayrılmadığı, bu bakımdan MEB'in belli başlı temel giderleri karşıladığı, sonuçta da kurum üst yöneticilerinin kamu bütçesi dışında kaynak yaratmaya çalıştığı vurgulanmaktadır (Erdem, 2019, s. 800). Bu doğrultuda, MEB Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği'ne göre, kamu kaynaklarının kullanılmasıyla sunumu gerçekleştirilen okul öncesi eğitime, özel finansman dâhil edilerek okul öncesi eğitim aidatı kanunlaşmıştır. Buna göre yönetmeliğin 36. maddesi "Okul öncesi eğitim kurumlarında, eğitime destek sağlanması amacıyla çocukların beslenme, temizlik ve sağlık giderleri ile kurumun/ana sınıfı ve uygulama sınıfının genel temizlik ve diğer hizmetleri için velilerden alınacak aylık ücretin taban/tavanı tespit edilirken: eğitimin tam veya yarım gün/ikili eğitim olması, çevrenin ekonomik durumu ve okulun sağladığı imkânlar göz önünde bulundurulur. Tespit edilecek aylık ücretin tavanı hiçbir şekilde okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması ve geliştirilmesini engelleyecek, velilerin ekonomik durumlarını zorlayacak şekilde yüksek tutulamaz" olarak ifade edilmektedir (MEB Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği, 2004). Yönetmeliğin bu düzenlemesinde, eğitim aidatının okul öncesi eğitimin yaygınlaşmasına engel olacak şekilde belirlenmemesi gerektiğine vurgu yapması önemli bir husustur.

Eğitim kademesinin ilk basamağı olan ve aynı zamanda eğitimin temelini oluşturan okul öncesi eğitimin erken çocukluk yıllarını kapsadığını belirtmek mümkündür. Bu bakımdan ilk altı yılda çocuklarda gelişimin hızlı olması nedeniyle bireylerin çevresel uyaranların etkisine en açık olduğu dönem olduğu ifade edildiğinden, sağlıklı ve başarılı bireylerin yetiştirilmesi açısından eğitimin imkân olduğunca erken başlamasının gerekliliği oldukça önemlidir (Çakmak & Aykaç, 2023, s. 36).

Okul öncesi eğitim, çocukların bedensel, zihinsel, duygusal, psikomotor, sosyal ve dil gelişimlerinin büyük ölçüde tamamlandığı, kişiliklerinin şekillendiği ve çocuğun devamlı olarak değiştiği süreci kapsamakta olup, bu dönem çocukların yüksek öğrenme potansiyeline sahip olduğu bir dönem olarak görülmektedir (Yağcı vd., 2023, s. 7852). Bu bakımdan çocukların yaşamın ilk altı yılında bu kadar hızlı öğrenme sürecinde olması çocukların potansiyelini gerçekleştirmesinin ve toplumun üretken bir bireyi olabilmesinin önünü açacaktır.

Günümüzde okul öncesi eğitim, temel eğitimin verimini ve etkinliğini arttıran önemli bir eğitim kademesi olarak görülmeye başlanmıştır. Yapılan çalışmalar, okul öncesi eğitimin çocuğun sonraki eğitim kademelerindeki başarısı üzerinde kayda değer bir etki yarattığını ifade etmiştir (TIMMS, 2015, s. 2019).

4.1. Türkiye'de Okul Öncesi Eğitime İlişkin Çeşitli Göstergeler

Nitelikli bir okul öncesi eğitimi, çocukların sağlıklı gelişimi, büyümesi, öğrenmesi, sosyal ve duygusal deneyimleri olumlu etkilenmektedir (MEB, 2013). PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı) 2022 raporunda, eğitim alanına yapılan yatırımların ve reform çalışmalarının etkisinin uzun vadede ortaya çıktığına, okul öncesi döneme ilişkin gerçekleştirilen yatırımların öğrencilerin ilerleyen yaşamlarını etkilediğine ve bu etkilerin uzun vadede görüldüğüne vurgu yapılarak okul öncesi eğitime katılımın önemine işaret edilmiştir (PISA, 2022).

Nitelikli bir okul öncesi eğitim programına katılan çocukların, sosyal, duygusal, sözel, zihinsel ve fiziksel gelişim açısından daha yetkin ve gelecekteki okul başarılarının daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Tuzcu, 2019, s. 90).

Tablo 3. Türkiye’de Okulöncesi Eğitim Öğrenci Sayısı (Resmi ve Özel Kurum)

Öğretim Yılı	Kız	Erkek	Toplam
2018-2019	749 982	814 821	1 564 813
2019-2020	783 471	846 249	1 629 720
2020-2021	588 546	637 435	1 225 981
2021-2022	909 998	975 006	1 885 004
2022-2023	991 261	1 064 089	2 055 350
2023-2024	945 082	1 009 120	1 954 202

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri (2018-2024)

Tablo 3’e göre, 2018-2024 döneminde okul öncesi eğitim öğrenci sayısı 1.564.813’ten 1.954.202’ye yükselmiştir. Öğrenci sayısı 2020-2021 öğretim dönemi haricinde genel olarak artış eğilimi göstermiştir. 2020-2021 döneminde okul öncesi öğrenci sayısının bir önceki döneme göre azalmasının sebebi yaşanan küresel pandemi durumuna bağlanabilir. Okul öncesi toplam öğrenci sayısının en fazla olduğu dönemin 2022-2023 öğretim dönemi olduğu görülmektedir. Bu artışın beraberinde donanım, yapılanma ve öğretmen sayılarındaki artışı da beraberinde getirecek, dolayısıyla bu alana yönelik kamu kaynağına olan ihtiyacın daha da artacağı açıktır.

Tablo 4. Öğrenim Yılı ve Yaş Gruplarına Göre Okullaşma Oranı (Net %)

Yıllar	Okullaşma Oranları (3-5 yaş Net) (%)	Okullaşma Oranları (4-5 yaş Net) (%)	Okullaşma Oranları (5 yaş Net) (%)
2015-2016	33,26	42,96	55,48
2016-2017	35,52	45,70	58,79
2017-2018	38,52	50,42	66,88
2018-2019	39,11	50,79	68,30
2019-2020	41,78	52,41	71,22
2020-2021	28,35	36,79	56,89
2021-2022	44,05	55,87	81,63
2022-2023	51,38	63,55	84,95

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri, 2023.

Tablo 4’te görüldüğü üzere, okul öncesi eğitimde tüm yaş gruplarında okullaşma oranlarına bakıldığında, 2020-2021 dönemi haricinde sürekli bir artış eğiliminde olduğu ifade edilebilir. 2020-2021 eğitim döneminde okullaşma oranının azalmasının nedenini yaşanan pandemi olarak ifade etmek mümkündür.

Türkiye okul öncesi eğitimde okullaşma oranı 3 yaş grubunda %48, 4 yaş grubunda %65 ve 5 yaş grubunda %92’dir (MEB, 2022). Milli Eğitim İstatistikleri 2022-2023 yılı yayınına göre 5 yaş grubunda net okullaşma oranı %84,95 olarak görülmektedir. Tablo 4’te yer alan 5 yaş grubu incelendiğinde, okul öncesi dönem okullaşma oranı 7 yıl öncesine kıyasla 1,5 kat artmış olduğu gözlemlenmektedir.

Okul öncesi eğitime katılım oranları incelendiğinde, Türkiye’de okul öncesi eğitimde okullaşma oranının istenilir seviyeye ulaşmadığı sonucuna varılabilir. Bu bağlamda, okul öncesi eğitimde istenen düzeyde okullaşma seviyesine ulaşabilmek için, okul öncesi okullaşma oranının yüksek olduğu ülkelerin bu noktadaki politikaları incelenmeli, mevcut sorunların çözümü noktasında politikalar geliştirilmesi ve bu alana daha fazla kamu kaynağının aktarılması gerektiği açıktır.

Küreselleşme olgusu ile beraber okul öncesi eğitimin önemi giderek artmasına rağmen, ülkemizde okul öncesi eğitimin önemi oldukça geç anlaşılmıştır. Okul öncesi eğitimin önemini çok daha erken zamanlarda fark eden ülkeler erken çocukluk eğitimi üzerinde oldukça donanımlı hale gelmiş ve yaratıcı programlar hazırlamışlardır (MEB, 2002).

Günümüzde okul öncesi eğitim birçok ülkede zorunlu eğitim kapsamında olmamakla beraber, gelişmiş ülkelerde okul öncesi eğitim kademesi okullaşma sayıları oldukça yüksek oranlarda seyretmektedir. Toplumların eğitim ve gelişmişlik düzeyi arasındaki ilişki, okullaşma oranında eğitim kazanımlarını öne çıkarmış olup,

okullaşmanın arttırılmasının en etkili yönteminin de zorunlu eğitim süresini uzatmak olduğu anlayışının yaygınlaştığı ortaya konulmuştur. Bu bağlamda, ülkemizde de erken eğitim konusundaki farkındalığın artmasıyla, okul öncesi eğitimin zorunlu olmasının önemi daha iyi anlaşılmağa başlanmıştır (Kız & Sincar, 2020, s. 2).

Dünya genelinde eğitim alanında ön planda olan ülkelerin okul öncesi eğitim kurumlarına gitme oranları ülkemiz ile karşılaştırıldığında oldukça yüksek seyretmektedir. Dünyanın birçok ülkesinde eğitime başlama yaşı öne çekilmekte hatta yapılan araştırmalar sonucunda eğitimin anne rahminden başladığı vurgulanmaktadır. Çocuğun dil, motor ve öz bakım gelişimlerini kapsayan süreç okul öncesi eğitimle kazandırıldığından, çocuğun yapı taşlarının atıldığı en önemli eğitim kademesidir. Okul öncesi eğitim ile çocuklar sağlıklı riskler almayı öğrenirken, temel birtakım yeterliliklerini geliştirebilmekte, keşfedebilmekte, akademik ve sosyal-duygusal faydalar elde edebilmektedirler (Akın vd., 2023, s. 865).

5. OECD Ülkelerinde ve Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim Harcamaları ve Değerlendirilmesi

Erken yaşlarda eğitim, çocukların hem gelişiminde hem de refahında kritik öneme sahiptir. Dolayısıyla, politika yapıcılar erken çocukluk eğitimi ve bakımı ile okul öncesi eğitimin öneminin daha da farkına varmaya başlamışlardır. Bu bağlamda son yıllarda ülkeler erken yaşlarda eğitim için daha fazla kaynak ayırmaya veya harcama yapmaya başlamışlardır. Bu başlık altında erken çocukluk eğitimi ve bakımı programlarına kayıt oranları, okul öncesi eğitimde kamu fonlarının hükümet düzeylerine göre dağılımı, çocuk başına okul öncesi eğitime yönelik yapılan harcamalar, kamu ve özel kurumlarda erken çocukluk eğitiminin finansmanı ve eğitime yapılan kamu harcamalarının toplam kamu harcamaları içindeki payı değerlendirilmektedir.

Veriler ışığında değerlendirmeye geçmeden önce, bazı kavramların açıklanması önem arz etmektedir. Bu kapsamda, eğitim seviyelerinin sınıflandırılması Uluslararası Standart Eğitim Sınıflamasına (International Standard Classification of Education-ISCED) dayanmaktadır. ISCED, uluslararası eğitim istatistiklerini derlemek için kullanılan bir araçtır ve yedi eğitim seviyesi arasında ayırım yapmaktadır (OECD, 1998, s. 33).

IEA Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışması (International Early Childhood Education Study-ECES), Uluslararası Eğitim Başarılarını Değerlendirme Derneği'nin (International Association for the Evaluation of Educational Achievement-IEA) karşılaştırmalı bir araştırma programıdır. Çalışmanın amacı, erken çocukluk eğitimi (Early Childhood Education-ECE) hizmetlerini ve çocukları okul ve toplumun daha geniş kesimlerinin öğrenme ve sosyal taleplerine hazırlamadaki rolünü keşfetmek, tanımlamak ve eleştirel bir şekilde analiz etmektir. IEA'nın ECES'i bağlamında, erken çocukluk eğitimi; doğumdan ilköğretim yaşına kadar küçük çocuklar için resmi erken eğitim ve bakım hizmeti olarak tanımlanmıştır. Erken çocukluk eğitimi, doğumdan ilköğretim yaşına kadar olan küçük çocuklar için resmi erken eğitim ve bakım hizmeti olarak tanımlanmaktadır. Bu dönem ISCED sisteminde ISCED Seviye 0 olarak tanımlanmıştır. ISCED Seviye 0, erken çocukluk eğitimi geliştirme programları ISCED Seviye 01 ve okul öncesi eğitim programları (Pre-Primary Education) ISCED Seviye 02 olarak ikiye ayrılabilir. ECED (Early Childhood Educational Development-ECED) programları genellikle doğumdan üç yaşına kadar olan yaş aralığındaki daha küçük çocuklar için tasarlanmışken, okul öncesi eğitim programları genellikle üç yaşından ilköğretimin başlangıcına kadar olan çocukları tanımlamaktadır (Bertram & Pascal, 2016, s. 9-10).

ISCED 01, erken çocukluk eğitim geliştirme hizmetlerini, ISCED 02 ise okul öncesi eğitimi ifade etmektedir. Çocuklara ve ebeveynlere sunulan erken çocukluk eğitimi ve bakımı (Early Childhood Education and Care-ECEC) hizmetlerinin türleri büyük ölçüde farklılık göstermektedir. Bu farklılıklara rağmen, çoğu erken çocukluk eğitimi ve bakımı (ECEC) ortamı genellikle 3 yaş altı çocuklar için "kreş" olarak adlandırılan bu ortamlar eğitimsel bir işleve de sahip olabilir. Ancak genellikle sosyal veya refah sektörüne bağlı olmakla birlikte bakıma odaklanır. Birçoğu yarı zamanlıdır ve okullarda sağlanmaktadır.

3 yaşından itibaren çocuklar için genellikle anaokulu veya okul öncesi olarak adlandırılan bu ortamlar daha resmi olma eğilimindedir ve genellikle eğitim sistemiyle bağlantılıdır. Doğumdan veya 1 yaşından ilkokulun başlangıcına kadar olan çocuklar için yaşa göre entegre merkez tabanlı erken çocukluk eğitimi ve bakımı ise bütünsel bir pedagojik eğitim ve bakım hizmeti sunmaktadır (OECD, 2024, s. 170).

Tablo 5'te referans yılı 2013 olmayan ülkeler vardır. Referans yılı Hırvatistan ve Türkiye için 2014, Kolombiya, Macaristan, Romanya ve Güney Afrika için 2015 ve Danimarka ve Japonya için 2016'dır. Yine referans yılı 2022 olmayan ülkelerde ise Endonezya için 2018, Arjantin ve Güney Afrika için 2021 yılları referans alınmıştır. Tablo 5, 6, 7 ve 8'de yer alan a sembolü kategori geçerli olmadığı için veriler geçerli değildir anlamına gelirken; m sembolü veriler mevcut değildir, ya eksiktir ya da katılımcı sayısının düşük olması nedeniyle gösterge hesaplanamamıştır anlamına gelmektedir (OECD, 2024).

Tablo 5'ten de anlaşılacağı üzere, 2022 yılında OECD ülkeleri genelinde 3 ile 5 yaş arasındaki çocukların %83'ü erken çocukluk eğitimi programlarına katılırken, 0 ile 2 yaş arasındaki çocukların yalnızca %32'si ortalama olarak erken çocukluk eğitimi geliştirme programlarına kayıtlıdır. Okul öncesi eğitime katılma oranı 2013 yılında %79 iken, 2022 yılında bu oran %83'e yükselmiştir. 2013 yılında 3 yaş altı çocukların erken çocukluk eğitimine katılma oranı %28 iken 2022 yılında bu oran %32 olarak gerçekleşmiştir. 3 yaş altı çocukların okul öncesi eğitime katılma oranı 3-5 yaş arasına göre oldukça düşük kaldığı anlaşılmaktadır. Elde edilen son veriler ışığında bazı OECD ülkelerine bakıldığında, 2022 yılında 3-5 yaş aralığında okul öncesi eğitime katılma oranı Fransa'da %100, Belçika'da %98, İsrail'de %98, İspanya ve Yeni Zelanda'da %97, Danimarka, Kore, İzlanda ve Litvanya'da %96, Letonya'da %95, Almanya'da %93, Macaristan'da %92, Estonya'da %91, İtalya'da %90'dır.

Ülkemizde 3-5 yaş arası çocuklarda okul öncesi eğitime katılma oranı 2013 yılında %28 iken, 2022 yılında bu oran %48'e yükselmiştir. Türkiye'de okul öncesi eğitime katılma oranı kayda değer şekilde yükselmesine rağmen bahsi geçen her iki yılda da OECD ortalamasının çok altında kalmıştır. Türkiye 3-5 yaş arası çocukların eğitime katılma oranında hem 2013 yılında hem de 2022 yılında OECD ülkeleri arasında en son sırada yer almıştır. Ancak Türkiye ilköğretime başlama yaşı olan 6 yaşından bir yıl öncesinde okul öncesi eğitime kaydolma oranı %99'dur. Bu oran 2013 yılında %71 idi. Bu bağlamda 2022 yılı itibarıyla okul öncesi eğitime katılma oranı Tabloda gösterilen ülkeler bağlamında değerlendirildiğinde Türkiye 3-5 yaş arası okul öncesi eğitime kayıt oranında %48 ile en son sıralarda yer almasına rağmen, ilkokula başlamadan bir yıl önce yani 5 yaşında okul öncesi eğitime başlama oranı %99 ile OECD ortalamasının üstündedir. Buradan da Türkiye'de 3 ve 4 yaşında okul öncesi eğitime katılma oranlarının çok düşük kaldığı anlaşılmaktadır.

Türkiye'de 3 ve 4 yaşında okul öncesi eğitime katılma oranları OECD ortalamasının çok altındadır. 2022 yılında 3 yaş için okul öncesi eğitime kayıta OECD ortalaması %75 iken Türkiye'de bu oran %11, 4 yaş için ise OECD ortalaması %89 iken Türkiye'de %33'tür (OECD, 2024).

Tablo 5. Erken Çocukluk Eğitimi Gelişimi (ISCED 01) ve Okul Öncesi Eğitim (ISCED 02) Alanındaki Çocukların Kayıt Oranlarındaki Eğilimler, Yaş Grubuna Göre (2013 ve 2022)

	Zorunlu eğitime başlama yaşı	Tipik ilköğretime başlama yaşı	Kayıt Oranı									
			Tipik ilköğretime başlama yaşından bir yıl önce		3 yaş altı				3-5 yaş			
					Erken çocukluk dönemi eğitim gelişimi (ISCED 01)		Okul öncesi (ISCED 02)		Erken çocukluk dönemi eğitim gelişimi (ISCED 01)		Okul öncesi (ISCED 02)	
	2022		2013	2022	2013	2022	2013	2022	2013	2022	2013	2022
OECD Ülkeleri	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
Avustralya	6	5	m	92	m	48	m	0	M	1	M	83
Avusturya	5	6	97	97	12	19	2	2	3	5	83	88
Belçika	5	6	98	99	m	m	17	18	M	m	98	98
Kanada	6	6	94	95	m	m	m	M	M	m	M	m
Şili	6	6	92	92	17	20	1	0	2	2	73	73
Kolombiya	5	6	100	100	33	12	0	0	0	0	80	75
Kosta Rika	4	6	89	91	1	2	0	0	2	1	49	60
Çekya	5	6	89	94	a	a	6	4	a	a	77	85
Danimarka	6	6	98	98	57	54	1	0	1	1	96	96
Estonya	7	7	91	94	x(7)	x(8)	30 d	27 d	x(11)	x(12)	89 d	91 d
Finlandiya	6	7	98	96	28	35	0	0	0	0	74	87
Fransa	3	6	100	100	a	a	4	4	a	a	99	100
Almanya	6	6	98	96	33	40	0	0	0	0	96	93
Yunanistan	4	6	96	100	m	m	0	0	m	m	49	66
Macaristan	3	6	95	96	5	4	0	0	1	1	90	92
İzlanda	6	6	96	97	44	49	0	0	0	0	96	96
İrlanda	6	5	98	93	m	16	0	0	m	0	37	54
İsrail	3	6	99	97	31	56	0	0	0	0	100	98
İtalya	6	6	99	95	a	a	5	5	a	a	94	90
Japonya	6	6	96	98	a	a	0	3	a	a	92	95
Kore	6	6	92	97	52	66	0	0	0	0	93	96
Letonya	5	7	97	98	24	33	0	0	0	0	90	95
Litvanya	6	7	96	100	21	35	0	0	0	0	79	96
Lüksemburg	4	6	99	100	a	a	2	1	a	a	88	88
Meksika	3	6	100	98	2	2	0	1	1	1	68	62
Hollanda	5	6	99	99	a	a	0	0	a	a	94	92
Yeni Zelanda	6	5	92	81	39	41	0	0	0	0	61	55
Norveç	6	6	98	98	55	59	0	0	0	0	97	97
Polonya	6	7	87	100	a	a	2	2	a	a	70	90
Portekiz	6	6	98	100	m	m	0	0	m	m	87	95
Slovakya	5	6	81	91	a	a	4	4	a	a	72	79
Slovenya	6	6	91	95	37	47	0	0	0	0	88	93
İspanya	6	6	97	97	32	42	0	0	0	0	97	97
İsveç	6	7	97	99	46	47	0	0	0	0	94	95
İsviçre	4-5	6	97	98	a	a	0	0	a	a	47	50
Türkiye	6	6	71	99	0	1	0	0	0	0	28	48
Birleşik Krallık	4-5	5	96	100	11	19	0	0	0	0	53	67
ABD	5-7	6	90	87	m	m	0	0	m	m	64	61
OECD Ort.	5	6	95	96	28	32	2	2	0	1	79	83

Kaynak: OECD, 2024, s.178.

Tablo 5'ten de görüleceği üzere, zorunlu eğitime başlama yaşı ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Türkiye'nin de içinde bulunduğu birçok ülkede zorunlu eğitime başlama yaşı 6'dır. Fransa, Macaristan, İsrail ve Meksika'da ise zorunlu eğitime başlama yaşı 3 iken ilköğretime başlama yaşı 6'dır. Bu bağlamda OECD ülkelerinin çoğunda okul öncesi eğitim zorunlu eğitimin bir parçası halinde sunulmaktadır.

Erken çocukluk eğitimine katılım hiçbir OECD ülkesinde 3 yaşın altındaki çocuklar için zorunlu değildir. Erken çocukluk eğitim gelişim hizmetlerine sahip ülkelerin çoğunda, çocuklar bir yaşına gelmeden önce ilgili programlara kaydolabilmektedir. Anne istihdam oranları ve kadınların işyerindeki ya da birincil bakıcı rolüne ilişkin kültürel bakış açıları gibi faktörlerde önemlidir. Kayıt oranının 2 yaş altında %25, 3 yaşta ise %91 olduğu İsveç'te, 3 yaş altı çocuğu olan annelerin %82'si çalışmaktadır. Buna karşın, anne istihdam oranlarının düşük olduğu ülkelerde nispeten az sayıda küçük çocuk erken çocukluk eğitimi ve bakımına (0-2 yaş) kayıtlıdır. Örneğin, en küçük çocuğu 3 yaşın altında olan annelerin istihdam oranlarının %20'nin altında olduğu Macaristan'da 2 yaşındaki çocukların kayıt oranları yaklaşık %11 ve Slovak Cumhuriyeti'nde %13'tür.

Suudi Arabistan, İsviçre, Türkiye Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri'nde %50 veya daha azı eğitime kayıtlıdır. Düşük kayıt oranları, okul sayısının yetersiz olması, ebeveynlerin erken çocukluk eğitiminin önemi konusunda farkındalık eksikliği, sınırlı kamu desteği ve erken öğrenme ortamlarının yüksek maliyeti veya küçük çocuklu annelerin düşük istihdam oranlarından kaynaklanıyor olabilir (OECD, 2023, s. 171).

OECD ülkeleri arasında erken çocukluk eğitim geliştirme hizmetlerinde kamunun ön planda olduğu ülkeler; Şili, Danimarka, Finlandiya, İzlanda, Letonya, Litvanya, Slovenya ve İsveç'tir. Endonezya, İrlanda, İsrail ve Türkiye'de erken çocukluk eğitim geliştirme hizmetlerine kayıtlı tüm çocuklar özel kurumlara kayıtlıdır. Okul öncesi eğitimde ise neredeyse OECD ülkelerinin tamamında okul öncesi eğitim hizmetleri kamu tarafından sunulmaktadır. Ancak okul öncesi eğitimde 2013 yılında %71 olan OECD ortalaması 2022 yılında %68'e gerilemiştir. Buradan da okul öncesi eğitimde özel okulların az da olsa payının artmaya başladığı sonucu çıkabilir. Türkiye'nin okul öncesi eğitimdeki payı 2022 yılında %82 olarak gerçekleşmiş olup, 2013 yılında bu oran %88 seviyelerinde gerçekleşmiştir.

Tablo 6. Erken Çocukluk Eğitimi ve Bakımına Kayıtlı Çocukların ISCED 0 Programına ve Kurum Türüne Göre Dağılımındaki Eğilimler (2013 ve 2022)

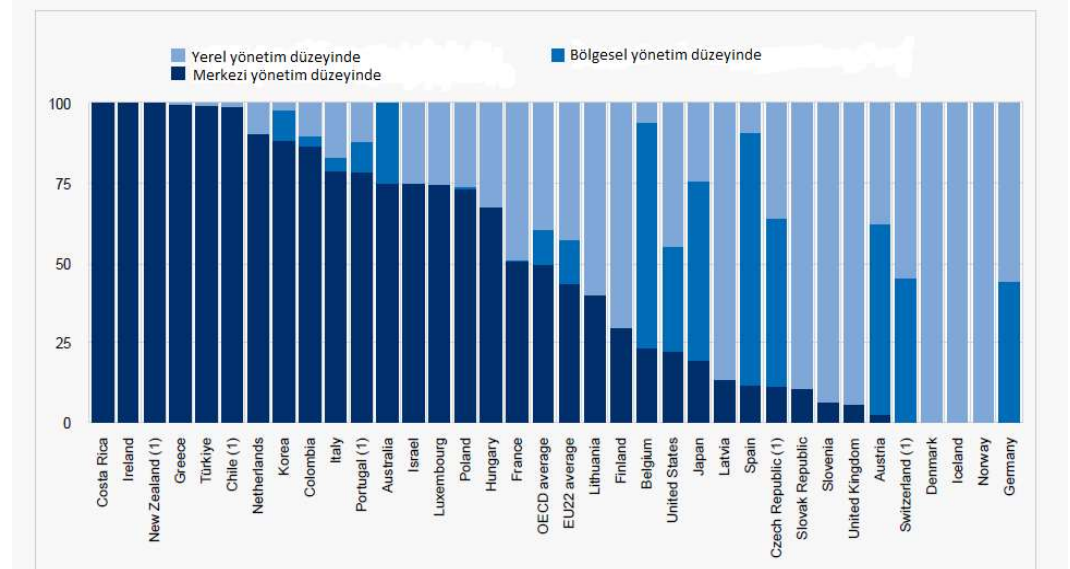
	Erken Çocukluk Eğitim Gelişim Programları (Isced 01)						Okul Öncesi Eğitim (Isced 02)					
	Kamu		Özel				Kamu		Özel			
			Devlete Bağımlı		Devlete Bağımsız				Devlete Bağımlı		Bağımsız	
	2013	2022	2013	2022	2013	2022	2013	2022	2013	2022	2013	2022
OECD Ülkeleri	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
Avustralya	m	m	m	m	a	a	m	13	m	87	a	a
Avusturya	34	41	m	m	m	m	72	71	m	m	m	m
Belçika	m	m	m	m	m	m	47	47	53	53	m	0
Kanada	m	m	m	m	m	m	93	92	m	m	m	m
Şili	70	91	28	8	2	1	33	36	60	57	6	8
Kolombiya	m	m	a	a	m	m	82	82	m	a	m	18
Kosta Rika	25	37	0	1	75	62	88	88	0	1	12	11
Çekya	a	a	a	a	a	a	98	96	2	4	a	a
Danimarka	85	85	15	15	0	0	79	78	21	22	0	0
Estonya	x(7)	x(8)	a	x(10)	x(11)	a	96 d	95 d	a	5 d	4 d	a
Finlandiya	87	78	13	22	a	a	91	87	9	13	a	a
Fransa	a	a	a	a	a	a	87	86	12	13	0	0
Almanya	27	27	m	m	m	m	35	36	m	m	m	m
Yunanistan	m	m	a	a	m	m	93	86	a	a	7	14
Macaristan	m	79	m	11	m	10	91	87	9	9	a	4
İzlanda	81	80	19	20	0	0	87	85	13	15	0	0
İrlanda	m	0	m	100	m	0	2	1	98	99	0	0
İsrail	a	a	73	34	27	66	58	65	29	30	12	5
İtalya	a	a	a	a	a	a	70	73	a	a	30	27
Japonya	a	a	a	a	a	a	28	21	a	79	72	a
Kore	7	24	93	76	a	a	19	29	81	71	a	a
Letonya	88	82	a	a	12	18	95	90	a	a	5	10
Litvanya	96	85	a	a	4	15	98	93	a	a	2	7
Lüksemburg	a	a	a	a	a	a	90	91	0	0	10	9
Meksika	37	43	a	a	63	57	86	89	a	a	14	11
Hollanda	a	a	a	a	a	a	70	68	a	a	30	32
Yeni Zelanda	2	1	98	99	0	0	2	1	98	99	0	0
Norveç	50	49	50	51	a	a	54	51	46	49	a	a
Polonya	a	a	a	a	a	a	82	72	2	5	17	23
Portekiz	m	m	m	m	m	m	54	54	30	28	16	17
Slovakya	a	a	a	a	a	a	95	91	5	9	a	a
Slovenya	96	93	3	7	0	0	97	95	3	5	0	0
İspanya	52	54	16	18	32	29	69	68	27	28	4	4
İsveç	81	79	19	21	a	a	83	81	17	19	a	a
İsviçre	a	a	a	a	a	a	95	95	1	1	5	4
Türkiye	a	a	a	a	100	100	88	82	a	a	12	18
Birleşik Krallık	28	16	42	81	30	3	47	42	44	56	9	3
ABD	m	m	a	a	m	m	59	60	a	a	41	40
OECD Ort.	49	50	30	30	21	21	71	68	20	25	9	8

Kaynak: OECD, 2024: 179.

Çoğu ülkede, özel kurumlara kayıtlı çocukların payı, erken çocukluk eğitiminde ilk ve orta öğretim seviyelerine göre oldukça yüksektir. Özel kurumlar, erken çocukluk

eğitiminde ilkökul öncesi seviyeye göre daha yaygındır. Bunun başlıca nedeni, birçok ülkede 3 yaşından küçük çocuklar için erken çocukluk eğitimi hizmetlerine yönelik kamu finansmanının ilkökul öncesi hizmetlerden daha düşük olmasıdır. Okul öncesi eğitim, birçok OECD ülkesinde giderek artan bir şekilde zorunlu eğitimin bir parçası haline gelmiştir. Okul öncesi eğitimin en azından bazı yıllarının zorunlu eğitime dâhil edildiği 24 OECD ülkesi vardır ve bunların 8'inde tüm okul öncesi yıllar zorunludur. Bu da OECD ülkelerinin çoğunun çocuklara kamu veya kamu tarafından finanse edilen veya sübvansede edilen kurumlarda bir yer garanti ettiği anlamına gelmektedir (OECD, 2024, s. 168). Türkiye’de ise okul öncesi eğitim zorunlu eğitim bir parçası olmamaya devam etmektedir. Ancak 4 yaş itibarıyla devlet okullarında okul öncesi eğitim verilmeye başlanmaktadır. Bu bağlamda 2013 yılına göre %6 düşüş olmasına rağmen 2022 yılında %82 oranında devlet okulları okul öncesi eğitimde pay sahibidir. Bu oran OECD ortalamasının 14 puan üzerindedir. Ayrıca Türkiye’de okul öncesi eğitimde kamu tarafından finanse edilen özel kurumlar bulunmamaktadır. Yine Türkiye’de erken çocukluk eğitim gelişimi döneminde tamamen özel okullar veya kreşler faaliyetinde bulunmaktadır.

OECD ülkelerinde ortalama olarak, okul öncesi eğitimdeki çocukların yaklaşık üçte biri özel kurumlara kayıtlıdır. Çekya, Estonya, Slovenya ve İsviçre’de okul öncesi eğitimdeki çocukların %5’i veya daha azı özel kurumlara devam ederken, Avustralya, İrlanda, Japonya ve Yeni Zelanda’da yaklaşık %80 veya daha fazlası özel kurumlara kayıtlıdır. Yine de özel kurumlara ilkökul öncesi kayıtların yüksek olduğu ülkelerde bile, özel kurumlar ağırlıklı olarak devlet kurumlarından gelen önemli finansmana dayanmaktadır. Danimarka ve Romanya hariç tüm OECD ülkelerinde erken çocukluk eğitim gelişim hizmetlerinin kamu tarafından sağlanması ilkökul öncesi seviyeye göre daha düşüktür. Bu hizmetlere devam eden çocukların neredeyse yarısı özel kurumlara kayıtlıdır. İrlanda, İsrail ve Türkiye’de erken çocukluk eğitim gelişim hizmetlerine kayıtlı çocukların tamamı özel kurumlarda bulunurken, Slovenya’da sadece %7 veya daha azı özel kurumlarda bulunmaktadır. Okul öncesi düzeyde özel kurumlara kayıtlardaki artış eğiliminin aksine, Şili, Kosta Rika ve Kore dahil olmak üzere birçok ülkede kamu erken çocukluk eğitim gelişim hizmetlerindeki çocukların payı 2013’ten bu yana artmıştır.

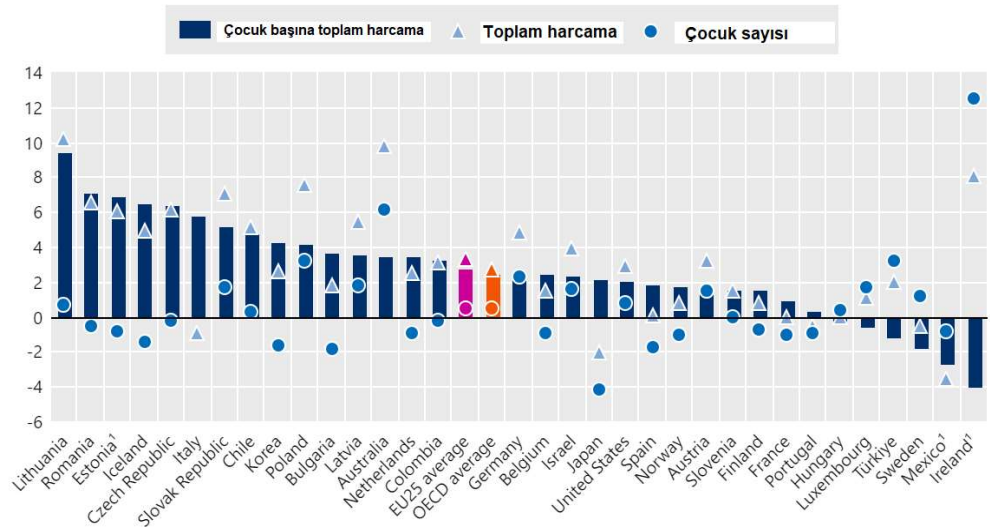
Grafik 1. Okul Öncesi Eğitimde Kamu Fonlarının Hükümet Düzeylerine göre Dağılımı (2019)
Kaynak: OECD, 2022, s. 156

Merkezi yönetimler okul öncesi eğitimde; Kosta Rika, İrlanda, Yeni Zelanda Yunanistan, Türkiye, Şili, Hollanda, Kore ve Kolombiya’da fonların %85’inden fazlasını karşılarken; Avusturya, Danimarka, Almanya, İzlanda, Norveç, Slovenya, İsviçre ve

Birleşik Krallık 'ta ise yerel ve bölgesel yönetimler fonların %90'ından fazlasını karşılamaktadır.

Okul öncesi eğitimde görülen finansman farklılıkları, erken çocukluk eğitimi sistemleri için farklı yönetim modelleri ve hükümet düzeyleri arasındaki düzenleyici ve finansman sorumluluklarının dağılımından kaynaklanmaktadır. Örneğin, okul öncesi eğitim için ilk kamu fonlarının %100'ünün yerel düzeyden geldiği Danimarka'da, belediyeler zorunlu eğitim için yapılan tüm harcamalardan sorumludur ve fonların bireysel okullara nasıl tahsis edileceğine karar vermektedirler. Almanya'da her eyalet kendi mevzuatını ve idaresini belirlemekte ve hanelere çocuk bakımı maliyetlerinde yardımcı olmaktadır. Buna karşılık, Şili'de okul öncesi eğitim için ilk kamu fonlarının %99'u merkezi yönetimden gelmektedir. Burada, kamu fonlarının çoğu doğrudan devletten okul sağlayıcılarına okul hibeleri aracılığıyla tahsis edilmektedir (OECD, 2022, s. 157).

Sürekli kamu mali desteği, erken çocukluk eğitimi ve bakımı programlarının büyümesi ve kalitesi için kritik öneme sahiptir. Bu durum çocukların bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimini destekleyecek niteliklere sahip eğitilmiş personelin işe alınmasına ve sürekli mesleki gelişimlerinin sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Erken çocukluk tesislerine ve materyallerine yapılan yatırımlar da refah ve öğrenme için çocuk merkezli ortamların gelişimini desteklemeye yardımcı olmaktadır. Ayrıca, erken çocukluk eğitiminin maliyeti yeterince sübvans edilmezse, ebeveynlerin ödeme gücü erken çocukluk eğitime katılımı büyük ölçüde etkileyecek ve dezavantajlı sosyo-ekonomik geçmişe sahip çocukların erken çocukluk eğitimi ve bakımı hizmetlerinden dışlanma riski ortaya çıkacaktır (OECD, 2023, s. 178).

Grafik 2. 2015-2020 Yılları Arasında Çocuk Başına Okul Öncesi Eğitime Yönelik Toplam Harcamadaki Ortalama Yıllık Değişim (%)

Kaynak: OECD, 2023, s. 179

Çocuk başına okul öncesi eğitim harcamaları 2015-2020 yılları arasında OECD ülkelerinde yılda ortalama %3 artmıştır. Çocuk başına yıllık harcama neredeyse tüm ülkelerde artmış olup en büyük artışlar yıllık %9,4 ile Litvanya, %7,2 ile Romanya ve %7 ile Estonya'da (rakamlar erken çocukluk gelişim programlarını içermektedir) gerçekleşmiştir. Harcamalar İrlanda'da -%4, Meksika'da -%2,7, İsveç'te -%1,7, Türkiye'de -%1,2, Lüksemburg'da ise -%0,6 seviyelere düşmüştür. Çocuk başına harcamalardaki artış, okul öncesi programlar için mevcut fon miktarındaki artıştan veya kayıtlı çocuk sayısındaki düşüşten kaynaklandığı düşünülebilir. Örneğin, İrlanda ve Polonya'da 2015 ve 2020 yılları arasında harcamalarda benzer bir artış olmuştur (ortalama %8), ancak

İrlanda'da kayıtlı çocuk sayısı harcamalardaki artışın önüne geçerek çocuk başına düşen harcamanın düşmesine neden olurken, Polonya'da çocuk sayısı daha yavaş artarak çocuk başına düşen harcamanın artmasına neden olmuştur (OECD, 2023, s. 179).

Tablo 7. Kamu ve Özel Kurumlarda Erken Çocukluk Eğitiminin (ECE) Finansmanı (2020)

	Özel kurumlara kayıtlı çocukların yüzdesi (devlete bağlı ve bağımsız özel kurumlar)			3 ile 5 yaş arası tüm çocuklar için yapılan harcamalar		Çocuk başına yıllık harcama ABD doları cinsinden		
	Erken çocukluk eğitim gelişimi	Okul öncesi eğitim (ISCED 02)	Tüm erken çocukluk eğitimi (ISCED 01)	% GSYİH	Her çocuk için	Erken çocukluk dönemi eğitim gelişimi (ISCED 01)	Okul öncesi (ISCED 02)	Tüm erken çocukluk eğitimi (ISCED 0)
OECD Ülkeleri	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
Avustralya	m	88	m	0.6	10.632	8.059	9.726	8.983
Avusturya	61	29	35	0.5	12.188	15.788	11.977	12.698
Belçika	m	53	m	0.6	10 595	M	10 589	m
Kanada	m	7	m	m	m	M	m	m
Şili	10	64	53	0.9	7 547	7 530	7 548	7 544
Kolombiya	m	19	m	0.5	1 852	M	1 657	m
Kosta Rika	61	11	13	m	m	M	m	m
Çekya	a	4	4	0.5	8 048	A	8 048	8 048
Danimarka	15	22	19	0.6	m	23 918	12 234	16 508
Estonya	x(3)	x(3)	4	0.8	10 699	x(8)	x(8)	10 699
Finlandiya	24	15	16	0.6	13 511	26 933	13 511	16 016
Fransa	a	14	14	0.7	9 985	A	9 986	9 986
Almanya	73	65	67	0.6	12 94 4	20 774	12 946	15 049
Yunanistan	m	11	m	0.3	6 411	M	6 411	m
Macaristan	17	12	12	0.6	m	6 853	7 600	7 565
İzlanda	21	15	17	1.2	18 770	27 804	18 775	21 839
İrlanda	100	99	99	0.3	m	x(8)	x(8)	4 790
İsrail	100	35	58	0.9	5 936	3 208	5 930	4 960
İtalya	a	28	28	0.5	10 078	A	10 032	10 032
Japonya	a	78	78	m	m	A	8 557	8 557
Kore	83	73	77	0.5	10 102	M	10 099	m
Letonya	20	9	11	0.7	7 348	7 348	7 348	7 348
Litvanya	12	6	7	0.7	9 894	10 159	9 894	9 94 4
Lüksemburg	a	10	10	0.5	22 708	A	22 702	22 702
Meksika	56	16	18	0.6	2 579	M	m	2 558
Hollanda	a	29	29	0.4	8 901	A	8 901	8 901
Yeni Zelanda	99	99	99	m	m	M	m	m
Norveç	51	49	50	1.0	17 412	31 341	17 412	22 386
Polonya	a	26	26	0.7	8 64 4	A	8 64 4	8 64 4
Portekiz	m	47	m	0.6	8 323	M	8 322	m
Slovakya	a	8	8	0.6	6 623	A	7 642	7 642
Slovenya	7	5	6	0.7	10 038	13 218	10 038	11 016
İspanya	48	32	37	0.6	8 231	10 205	8 230	8 742
İsveç	20	18	19	0.9	14 934	21 407	14 934	16 621
İsviçre	a	5	5	m	m	A	m	m
Türkiye	100	18	18	0.3	4 698	M	4 718	m
Birleşik Krallık	82	56	61	0.6	m	M	m	m
ABD	m	40	m	0.4	11 102	M	11 014	m
OECD Ort.	51	33	32	0.6	10.025	15. 636	10.181	11. 145

Kaynak: OECD, 2023, s. 190.

Okul öncesi eğitimde, 2020 yılında OECD ülkelerinde hem kamu hem de özel sektör için yıllık çocuk başına harcama ortalama yaklaşık 10.200 ABD dolarıdır. OECD ülkelerine bakıldığında, yıllık çocuk başına en az harcama Kolombiya'da 1.657 dolar olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'de 4.718 dolar ile çocuk başına en az harcama yapan ülkelerdendir. İzlanda 18.775 dolar, Lüksemburg 22.700 dolar ve Norveç 17.402 dolar ile çocuk başına en fazla harcama yapan ülkeler konumundadırlar. Türkiye hem okul öncesi

çocuk başına yapılan yıllık harcamada hem de 3-5 yaş arası tüm çocuklar için yapılan harcamalarda OECD ortalamasının altında kalmaktadır.

Çocuk/personel oranı ve öğretmen ücretleri, okul öncesi eğitim harcamalarının ana sebepleridir. Çocuk/personel oranı düşük olan ülkeler çocuk başına daha fazla harcamaya yapma eğilimindedir. Bir erken çocukluk eğitimi ve bakımı ortamının açık olması gereken süre gibi diğer faktörler de harcamaya seviyelerini etkilemektedir. Örneğin, Belçika, Yunanistan, İsrail ve İspanya'daki yaklaşık 35 hafta açık iken Norveç'teki okul öncesi eğitim kurumları yılda ortalama 48 hafta açıktır (OECD, 2023, s. 180). Erken çocukluk eğitim gelişim hizmetlerine kayıtlı çocuk başına yapılan yıllık harcamaya, ilköğretim öncesi eğitimden önemli ölçüde daha yüksektir. Mevcut verilere sahip OECD ülkelerinde 2020 yılında erken çocukluk eğitimine ortalama 15.600 dolar yıllık harcamaya yapılmıştır.

OECD ülkelerinde harcamalarda meydana gelen farklılıklar büyük ölçüde kayıt oranları, yasal haklar ve katılım yoğunluğunun yanı sıra çocukların ilköğretime başladıkları farklı yaşlarla açıklanmaktadır. İrlanda'da okul öncesi eğitimin daha kısa sürmesi, çocukların okul öncesinden ilköğretime daha erken geçiş yapmasının bir sonucu olarak, bu ülkenin erken çocukluk eğitimi harcamalarının GSYİH yüzdesinin neden OECD ortalamasının altında olduğunu kısmen açıklamaktadır. Benzer şekilde, Estonya, Letonya, Litvanya ve İsveç'te olduğu gibi ilköğretime geç başlama diğer ülkelere göre daha uzun erken çocukluk eğitimi süresi anlamına gelmekte ve bu ülkelerin GSYİH yüzdesi olarak neden OECD ortalamasından daha fazla harcamaya yaptığını ortaya koymaktadır (OECD, 2023, s. 180). OECD ülkeleri genelinde, erken çocukluk eğitimi ve ilköğretime kayıtlı 3-5 yaş arası çocuklara ayrılan ulusal kaynakların payı GSYH'nin %0,6'sıdır. Bu oran Yunanistan, İrlanda ve Türkiye'de GSYH'nin %0,3 olarak en düşük düzeylerde gerçekleşirken, İzlanda, Norveç, Şili, İsrail ve İsveç gibi ülkelerde GSYH'nin en az %0,9 ile 1'i arasında en yüksek seviyelerde gerçekleşmiştir.

OECD ülkelerinde ortalama olarak, 2020 yılında özel finansman, erken çocukluk eğitim gelişimi için yapılan toplam harcamaların %26'sını ve okul öncesi eğitim için yapılan harcamaların %14'ünü temsil etmiştir. Özel finansmanın payı ülkeler arasında büyük farklılıklar gösterse de finansmanın kaynağı mutlaka hizmeti sağlayan kuruluşu yansıtmamaktadır. Tüm OECD üyesi, ortağı ve/veya katılımcısı ülkelerde, neredeyse tüm okul öncesi çocukların özel kurumlara devam ettiği ülkelerde bile, hükümet okul öncesi eğitim için toplam finansmanın en az %50'sini sağlamaktadır. Örneğin Kore'de, okul öncesi çocukların %73'ü özel kurumlara devam etmesine rağmen, özel kaynaklar toplam maliyetin sadece %10'unu oluşturmaktadır; bu oran Danimarka veya Slovenya gibi okul öncesi eğitimin kamu tarafından önemli ölçüde sağlandığı ülkelere kıyasla daha düşüktür. Okul öncesi eğitimin finansmanına farklı özel kuruluşlar katkıda bulunabilir. Birleşik Krallık'ta özel finansmanın çoğu hane halkından gelmektedir. Japonya'da özel maliyetler hane halkları, vakıflar ve iş sektörü arasında paylaşılmaktadır, ancak özel erken çocukluk eğitim merkezleri kamu tarafından sübvansede edilmekte ve hane halklarının erken çocukluk eğitimine katkıları sınırlandırılmaktadır (OECD, 2023, s. 181).

Tablo 8. Eğitime Yapılan Kamu Harcamalarının Toplam Kamu Harcamaları İçindeki Payı (2021)

OECD Ülkeleri	Erken Çocukluk Eğitimi (ECE)		
	Erken Çocukluk Eğitimi Gelişimi (ECED)	Okul (PPE) Öncesi	Tüm Programlar (ECED+PPE)
Avustralya	0.4	0.7	1.3
Avusturya	5.0	1.0	1.2
Belçika	m	1.3	m
Kanada	m	m	m
Şili	0.6	1.8	2.5
Kolombiya	m	m	m
Kosta Rika	0.5	0.5	1.0
Çek Cumhuriyeti	a	1.4	1.4
Danimarka	1.0	1.0	2.0
Estonya	x(3)	x(3)	2.7
Finlandiya	0.7	1.4	2.0
Fransa	a	1.1	1.1
Almanya	0.7	1.3	2.0
Yunanistan	m	0.6	m
Macaristan	0.1	1.2	1.3
İzlanda	1.7	2.0	3.7
İrlanda	x(3)	x(3)	0.6
İsrail	0.2	2.0	2.2
İtalya	a	0.8	0.8
Japonya	a	0.3	0.3
Kore	m	1.2	m
Letonya	0.4	2.0	2.4
Litvanya	0.5	2.2	2.7
Lüksemburg	a	1.2	1.2
Meksika	x(3)	x(3)	1.6
Hollanda	a	0.8	0.8
Yeni Zelanda	0.6	0.8	1.4
Norveç	1.3	1.3	2.7
Polonya	a	1.7	1.7
Portekiz	m	0.8	m
Slovakya	a	1.4	1.4
Slovenya	0.6	1.1	1.7
İspanya	0.3	1.0	1.3
İsveç	1.1	2.2	3.3
İsviçre	a	1.2	1.2
Türkiye	m	0.6	m
İngiltere	0.1	0.4	0.5
Amerika	m	0.6	m
OECD Ortalama	m	1.2	1.7

Kaynak: OECD, 2024, s. 312.

Kamu harcamalarından eğitime ayrılan pay ülkeler arasında önemli farklılıklar göstermektedir. Ortalama olarak kamu harcamalarının %10'u ilköğretimden yükseköğretime kadar olan eğitime gitmektedir. Bazı ülkeler kamu harcamalarının özellikle büyük bir kısmını eğitime ayırmaktadır. İsrail ve Meksika'da bu oran %13 veya daha üzerinde gerçekleşmektedir. Erken çocukluk eğitimi ve bakımına ilişkin verilerin mevcudiyeti bazen oldukça sınırlı olsa da bu seviyedeki yatırımlar daha sonraki öğrenimler için güçlü temeller oluşturmanın anahtarı olarak görülmektedir. OECD ülkelerinde ortalama olarak kamu harcamalarının %1,7'si bu eğitim seviyesine ayrılmaktadır. İzlanda ve İsveç gibi ülkeler kamu harcamalarının %3'ünden fazlasını erken çocukluk eğitiminin geliştirilmesine ve/veya ilkokul öncesi eğitime yönlendirmektedir (OECD, 2024, s. 307).

Türkiye'de erken çocukluk eğitimi ve gelişimine kamu tarafından ayrılan bir kaynak verisi bulunmamaktadır. Zira en güncel veri olan 2021 yılında Şili, Kosta Rika, Letonya, Litvanya gibi ülkeler erken çocukluk eğitime neredeyse Türkiye'nin okul öncesi eğitime yaptığı harcama kadar kaynak aktarmaktadırlar. İzlanda Norveç, İsveç ve Danimarka

erken çocukluk eğitime toplam kamu harcamalarının %1'inden fazla kaynak ayırmaktadırlar. Türkiye okul öncesi eğitime toplam kamu harcamalarının %0,6'sı kadar harcamaktadır. Bu harcamanın OECD ortalamasının yarısına denk gelmektedir. Litvanya, İsveç, Letonya, İsrail ve İzlanda okul öncesi eğitime toplam kamu harcamalarının %2'si veya üzerinde kamu harcaması yapmaktadırlar.

Yapılan ampirik analizler, kamu yatırımlarının sadece seviyesinin değil zamanlamasının da önemli olduğunu göstermektedir. Özellikle, hükümetlerin erken eğitime yaptığı yatırımların, daha sonraki bireylerin bilişsel sonuçları üzerinde ergenlik döneminde veya yetişkinlik yıllarında yapılan yatırımlardan daha güçlü bir etkisi olduğu görülmektedir (Carneiro & Heckman, 2003).

Erken çocukluk eğitimi ve bakımında kamu finansmanı tüm ülkelerde baskın hale gelmiştir. Veliler tarafından yapılan ödemelerin maliyetlerin karşılanmasında payı düşüktür. Kaliteli programlar için maliyetler yüksek olmakla birlikte bunların değeri ve önemi giderek daha fazla kabul görmektedir. Kamu sübvansiyonları oldukça fazla tercih edilmektedir ve çoğu ülkede hizmet sağlayıcılara verilmektedir (Kammerman, 2000, s. 28).

Ülkeler arasında yapılan karşılaştırma bu sonuçları doğrulamaktadır. Erken eğitime daha fazla yatırım yapan Kuzey Avrupa ülkelerinde bilişsel test puanları daha yüksek ve eşitsizlik daha düşükken, erken eğitime yatırımın daha düşük olduğu Güney Avrupa ülkelerinde çocuklar okulda daha kötü performans göstermekte ve eşitsizlik düzeyi daha yüksek olmaktadır (OECD, 2013).

Erken çocukluk eğitimi harcamalarının artırılması sonucunda nesiller arası gelir sürekliliği farkını azaltmaktadır. Geç çocukluk döneminde artan devlet eğitim harcamalarının süreklilik üzerinde neredeyse hiçbir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Erken çocukluk harcamaları, düşük gelirli ailelere tahsis edildiğinde daha büyük bir etkiye sahip olabilmektedir (Blankenau & Youderian, 2015).

6. Sonuç ve Değerlendirme

Beşerî sermaye yatırımları kapsamında değerlendirilen eğitime yapılan yatırımın ülkelere önemli getirilerinin olduğu bilinmektedir. Bu etkiler; bilgiyi buluşu teşvik etmekte, ekonomik üretkenliği arttırmakta ve böylelikle ekonomik büyüme ve kalkınmayı olumlu anlamda etkilemektedir. Bu bakımdan, ülkeler eğitim alanına özellikle okul öncesi eğitim alanına yatırım yapmalıdırlar.

Ülkemizde okul öncesi eğitimi devlet okullarında ücretsiz olup, zorunlu eğitim kapsamında yer almamaktadır. Ülkemizde okul öncesi eğitim Millî Eğitim Bakanlığı'nın sorumluluğunda bulunmakta ve ülkemizde 3-5 yaş arası çocuklarda okul öncesi eğitime katılma oranı 2013 yılında %28 iken, 2022 yılında bu oran %48'e yükselmiştir. Türkiye'de okul öncesi eğitime katılma oranı kayda değer şekilde yükselmesine rağmen bahsi geçen her iki yılda da OECD ortalamasının çok altında kalmıştır. Türkiye 3-5 yaş arası çocukların eğitime katılma oranında hem 2013 yılında hem de 2022 yılında OECD ülkeleri arasında en son sıralarda yer almıştır. Ancak ilkokula başlamadan bir yıl önce yani 5 yaşında okul öncesi eğitime başlama oranı %99 ile OECD ortalamasının üstündedir.

Türkiye'de 3 ve 4 yaşında okul öncesi eğitime katılma oranları OECD ortalamasının çok altındadır. 2022 yılında 3 yaş için okul öncesi eğitime kayıta OECD ortalaması %75 iken Türkiye'de bu oran %11, 4 yaş için ise OECD ortalaması %89 iken Türkiye'de %33'tür. Ayrıca Türkiye'de erken çocukluk eğitim geliştirme hizmetlerine (0-2 yaş) kayıtlı tüm çocuklar özel kurumlara kayıtlıdır.

Türkiye'de okul öncesi eğitime atfedilen önem çeşitli ülkeler bakımından karşılaştırıldığında, özellikle bu eğitim kademesine ayrılan payların ülkeler arası farklılık gösterdiği sonucuna varılmaktadır. Ülkemizin gelecekte gerçekleştirmeyi hedeflediği kalkınma amaçlarına erişebilmesi bakımından insan sermayesini ve özellikle de tüm eğitim süreçlerini olumlu etkileyebilmesi açısından özellikle okul öncesi eğitime daha fazla kaynak ayırması gerektiği ortadadır. Bu alana yapılacak harcamaların getirileri sadece ekonomik olarak düşünülmemeli, aynı zamanda sosyal, kültürel, beşerî sermaye alanlarında da etkisinin önemi dikkate alınmalıdır.

Türkiye'nin beşerî sermaye yatırımları içerisinde yer alan eğitim harcamalarının içindeki okul öncesi eğitim harcamaları OECD ülkeleri ortalaması altında seyrettiğinden, bu alana ayrılan payın artırılması gerektiği açıktır. Türkiye 4.718 dolar ile çocuk başına en az harcama yapan ülkelerdendir. Türkiye hem okul öncesi çocuk başına yapılan yıllık harcamada hem de 3-5 yaş arası tüm çocuklar için yapılan harcamalarda OECD ortalamasının altında kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye okul öncesi eğitime toplam kamu harcamalarının %0,6'sı kadar harcama yapmaktadır. Bu harcama oranı OECD ortalamasının yarısına denk gelmektedir.

Okul öncesi eğitimin durumunu ve kalitesini irdeleyen birçok araştırma okul öncesi eğitimden faydalanma oranlarını incelemiş ve bu araştırmalarda okul öncesi eğitime katılım oranlarının özellikle ülkemizde istenilir seviyeye henüz ulaşamadığı sonucuna varılmıştır. Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, ülkemizin de okul öncesi eğitimde istenen seviyeye ulaşabilmesi bakımından var olan sorunlar tespit edilmeli, bu sorunlara ilişkin çözüm politikaları olarak özellikle mali imkânlar geliştirilmelidir.

Okullaşma oranları itibarıyla yeterince gelişmemiş durumda bulunan 4-6 yaş grubu nüfusunun okullaşma oranlarının artırılması için bu öğretim kademesinde görev yapacak öğretmenlerin yetiştirilmesine ağırlık verilmeli, istenilir sayıda anaokulu ve ana sınıflarının açılabilmesi için yeterli kamu kaynağının ayrılması gerekmektedir. Ayrıca okul öncesi eğitim kurumlarına erişim imkânı bulunmayan çocuklar için alternatif erişim modellerinin uygulanması ve okul öncesi eğitim kurumlarına kayıt işlemlerinin sağlanmasıyla okul öncesi okullaşma oranının arttırılması hedeflenmelidir. Yine hem erken çocukluk eğitiminde hem de okul öncesi eğitimde faaliyet gösteren özel okullar ve kreşlere vergi ve sübvansiyonlar bağlamında devlet desteği sunulmalıdır.

Kaynakça

- Âdem, M. (1993). Ulusal eğitim politikamız ve finansmanı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları* No.172. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Akça, H. (2015). Beşerî sermaye harcamaları Türkiye'de yaşanan gelişmeler ve sonuçlar üzerine bir inceleme. *Uluslararası Avrasya Ekonomileri Konferansı*: Kazan.
- Akın, M., D., Gök, M., M., Öztürk, B., Çelik, E., Şimşek, A. & Ulaş, S. (2023). Okul öncesi eğitimin ilköğretim başarısına etkisi ile ilgili yapılan tezlerin incelenmesi. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 10(3), 861-877.
- Aral, N., Kandır, A. & Yaşar, M.C. (2011). *Okul öncesi eğitim/ Okul öncesi eğitim programı*. İstanbul: Yapa Yayınları.
- Arslan, H. (2010). Okul işletmesinin yönetimi. R. Sarpkaya. (Ed.), *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi* (Geliştirilmiş 2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aydın, A. M. & Arastaman, G. (2024). Öğretmen istihdam politikalarının beşerî ve sosyal sermaye kuramı açısından incelenmesi, Eleştirel bir yaklaşım. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 41-3(2), 29-45.
- Bertram T. & Pascal C. (2016), Early childhood policies and systems in eight countries: Findings from IEA's early childhood education study. *International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA)*.
- Blankenau W. & Youderian X. (2015). Early childhood education expenditures and the intergenerational persistence of income. *Review of Economic Dynamics*, 18(2), 334-349. <https://doi.org/10.1016/j.red.2014.06.001>.
- Carneiro, P. & Heckman, J. J. (2003). Human capital policy. J. J. Heckman, A. B. Krueger & B. M. Friedman (Eds), *Inequality in America: What role for human capital policies?* (77-239). Cambridge, MA: MIT Press,.
- Çakmak, K. & Aykaç, N. (2024). Okul öncesi eğitim sorunları: Meta-sentez. *Trakya Eğitim Dergisi*, 14(1), 34-53.
- Çolak, M. (2010). Eğitim ve beşerî sermayenin kalkınma üzerine etkisi. *Kamu-İş Dergisi*, 11(3), 109-125.
- Dulupçu, M. A. (1997). *İktisadi kalkınmada insan kaynakları geliştirme konsepti – Türkiye için model ve stratejiler*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Erdem, A. R. (2019). Millî eğitim bakanlığı'na bağlı okulların finansmanı. *International Human and Civilization Congress From Past to Future*, Full Text Book: Antalya.

- Güngör, G. & Göksu, A. (2013). Türkiye’de eğitimin finansmanı ve ülkelerarası bir karşılaştırma. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(1), 59-72.
- Haktanır, G. (2012). *Okul öncesi eğitime giriş* (7.Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kalkınma Bakanlığı. (2009). Dokuzuncu kalkınma planı, Eğitim: Okulöncesi, ilk ve orta öğretim. Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.
- Kamerman, S. B. (2000). Early childhood education and care: An overview of developments in the OECD countries. *International Journal of Educational Research*, 33(2000), 7-29.
- Karakütük, K. (2006). Yükseköğretimin finansmanı. *Milli Eğitim Dergisi*, 171, 219- 42.
- Kız S. & Sincar M. (2020). Okul öncesi eğitimin zorunlu eğitim kapsamında değerlendirilmesi. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 1-21.
- MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2023). Millî eğitim istatistikleri. <https://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler>, Erişim: 3.11.2024.
- MEB. (2002). 36-72 aylık çocuklar için okul öncesi eğitim programı. <https://mufredat.meb.gov.tr/>, Erişim: 18.12.2024.
- MEB. (2013). Okul öncesi eğitim programı. <https://tegm.meb.gov.tr/>, Erişim: 25.12.2024.
- MEB. (2023). 2024 yılı bütçe raporu. <https://sgb.meb.gov.tr/>, Erişim: 10.12.2024.
- MEB. 14.06.1973 tarihli ve 14574 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu.
- MEB. 8.6.2004 tarihli ve 25486 sayılı Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği.
- OECD. (1998). Education at a glance 1998: OECD indicators. OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/eag-1998-en>.
- OECD. (2013). PISA 2012 assessment and analytical framework: Mathematics, reading, science, problem solving and financial literacy. OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264190511-en>
- OECD. (2022). Education at a glance 2022: OECD indicators. OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>.
- OECD. (2023). Education at a glance 2023: OECD indicators. OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/e13bef63-en>.
- OECD. (2024). Education at a glance 2024: OECD indicators. OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/c00cad36-en>.
- PISA Türkiye Raporu. (2022). Erişim adresi: https://pisa.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_03/21120745_26152640_pisa2022_rapor.pdf. Erişim: 11.12.2024.
- Saklan, E. & Erginer, A. (2016). Türkiye’de okul öncesi eğitime ilişkin politika ve finansman uygulamaları. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 15-44.
- Susam, N. (2016). *Kamu maliyesi: Temel kavram ve esaslar* (2.Baskı). Beta Yayınları: İstanbul.
- Şener, O. (2010). *Teori ve uygulamada kamu ekonomisi* (11. Baskı). Beta Yayıncılık: İstanbul.
- TIMMS. (2015). Ulusal matematik ve fen bilimleri ön raporu 4. ve 8. sınıflar. <https://timss2015.org/>, Erişim: 13.11.2024.
- Tuzcu, G. (2019). Türkiye’de okulöncesi eğitimi yaygınlaştırma çabaları ve maliyeti (1990-2002 dönemi). *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 47, 88-106.
- Ural, O. & Ramazan, O. (2007). Türkiye’de okul öncesi eğitim ve ilköğretim sistemi temel sorunlar ve çözüm önerileri. S. Özdemir & H. Bacanlı (Ed.), *Türkiye’de okul öncesi eğitimin dünü ve bugünü* (1. Basım)(11-61). Türk Eğitim Derneği: Ankara.
- World Bank. (2023a). The human capital project: frequently asked questions. World Bank Group. <https://www.worldbank.org/en/publication/human-capital/brief/thehuman-capital-project-frequently-asked-questions>. Erişim: 15.11.2024.
- World Bank. (2023b). Human capital Project: A project for the world. Fact Sheet. World Bank Group. <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/f18bf9dcc334eb2591e0fc6aa3c50e2c0140022023/original/Fact-sheet-HCP-Conclave-Nov-2023.pdf>. Erişim: 28.11.2024.
- Yağcı, A., Karaman, M., Kılıç, İ. A., Bestil, M., Aslan, S. & Erdoğan, A. (2023). Okul öncesi eğitimin önemi ve ailelere tavsiyeler. *International Social Sciences Studies Journal*, 9(114), 7852-7872.
- Yağış, O. (2024). Eğitim harcamaları ve gelir dağılımı ilişkisi: Avro bölgesi ülkeleri için panel fourier nedensellik testi. *Kayseri Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 12-24.

Çıkar Çatışması: Yoktur.

Finansal Destek: Yoktur.

Etik Onay: Yoktur.

Yazar Katkısı: Erkan KILIÇER (%50), İmren PEKER KILIÇER (%50)

Conflict of Interest: None.

Funding: None.

Ethical Approval: None.

Author Contributions: Erkan KILIÇER (%50), İmren PEKER KILIÇER (%50)

Preschool Education as a Factor Affecting Human Capital: Evaluation of Preschool Education Expenditures In Turkey and Various Countries

İmren PEKER KILIÇER & Erkan KILIÇER

Extended Abstract

Human capital is a type of capital that increases an individual's ability to do mental and physical work and creativity, is created by factors that increase the individual's capacity to earn income, such as education, experience, pre-school education, health status, applied learning, migration for better working conditions, and loses its value over time due to wear and tear.

Education, as an element of human capital, is an important concept that encompasses a set of learning and practices that the individual will use throughout his/her life, and the knowledge, skills and abilities gained are not limited to the personal development of the individual, but are effective in social and economic development processes.

Through education services, productivity increases and in this context, labor productivity is achieved and national income increases significantly. As the personal consumption benefit obtained through education services increases, the level of social and cultural development of a society can be positively affected. Increasing the consumption benefits of education may also have positive social benefits on the industrialization efforts of a country. One of the important social benefits of education services is the externality in the form of reduced incentives to commit crimes.

In the past, when states could not get the results of the resources allocated to education in the short term, they shifted their resource allocation preferences to other areas and made investments. However, upon the realization of the importance of education and its effects on the human capital of countries, the undeniable importance of education investments in all countries of the world has come to the forefront.

The amount of monetary resources that a country spends for education services indicates the place and importance of education in the general economy of that country, and the analysis of monetary resources contributes to the determination of whether certain goals are achieved in education and to the formulation of rational policies.

The financing provided for education is expressed as the sum of public shares and private expenditures of individuals. In this context, education investments and expenditures require a significant amount of resources as they include the construction of school buildings, salaries of school staff and teachers, heating, electricity, internet, telephone costs and their repair and maintenance costs, and stationery costs.

Public expenditures on education plays an important role in the development of human capital. Within the scope of this investment, investment in human capital is very important in terms of increasing productivity, individual quality and creativity. In this context, in order to increase human capital, the state should increase its investments in public expenditures, especially at the pre-school education level.

In the post-1980 period, in the world and in our country, it is quite common to see that education expenditures are met by the beneficiaries of education services, that these services are provided by private institutions and that these institutions are given many incentives by governments. Although education, which is a public service that should be provided by the state, is financed to a great extent by public funds, it is also seen that there are significant problems in practice. Failure to meet the demand for education and to allocate sufficient resources to this field brings along a significant financing problem. One of the reasons for the financing problem in the field of education is undoubtedly the insufficient allocation.

It is possible to state that pre-school education, which is the first stage of education and also constitutes the foundation of education, covers the early childhood years. In this respect, since it is stated that the first 6 years are the period when individuals are most open to the effects of environmental stimuli due to the rapid development of children, it is very important that education should start as early as possible in order to raise healthy and successful individuals.

Education at an early age is critical for both the development and well-being of children. Consequently, policy makers have become more aware of the importance of early childhood education and care and preprimary education. In this context, countries have started to allocate more resources or expenditures for early childhood education in recent years. Within the scope of this study enrollment rates in early childhood education and care programs, the distribution of public funds in preprimary education by levels of government, expenditures per child on preprimary education, financing of early childhood education in public and private institutions, and the share of public expenditures on education in total public expenditures are evaluated.

It can be said that the history of the regulation of institutional preprimary education in our country dates back to the Primary Education and Training Law No. 222, which was first adopted in 1961. This law contains various regulations

on pre-primary education and training institutions. In 1962, the “Regulation on Kindergartens and Nursery Schools” was issued. The principles of pre-primary education in Turkey are outlined in the National Education Basic Law of 1973. According to this law, pre- primary education covers the education of children aged 36-68 months who have not reached the age of compulsory primary education and is defined as a process that includes activities aimed at providing children in this age group with the necessary knowledge, skills and basic habits, values education and teaching social judgments.

For the first time in terms of pre- primary education, the Fifth Five-Year Development Plan envisaged an investment allocation of 6.1% of the total education investments in the plan period, which is considered to be a very important policy decision in the development of pre-school education.

Since pre-primary education institutions are not included in the scope of compulsory education, it can be stated that sufficient financial resources are not allocated to these educational institutions, and in this respect, MEB meets certain basic expenses, and as a result, the top managers of the institution try to create resources outside the public budget.

A quality preprimary education positively affects children’s healthy development, growth, learning, social and emotional experiences (MEB, 2013). In the PISA (Program for International Student Assessment) 2022 report, the importance of participation in pre-school education was pointed out by emphasizing that the effects of investments and reform efforts in the field of education emerge in the long term, that investments made in the pre-primary period affect students’ later lives and that these effects are seen in the long term.

Although preprimary education is not part of compulsory education in many countries today, preprimary enrollment rates are quite high in developed countries. The link between education and the level of development of societies has brought educational gains to the forefront in the schooling rate, and it has been revealed that the best way to increase schooling is to extend the duration of compulsory education. In this context, the importance of compulsory pre-school education has started to be better understood in Turkey as awareness on early education has increased.

An analysis of participation rates in pre-primary education shows that while 83% of children aged 3 to 5 participate in early childhood education programs across OECD countries, only 32% of children aged 0 to 2 are enrolled in early childhood education development programs on average. The participation rate in pre-primary education increased from 79 percent in 2013 to 83 percent in 2022. In 2013, the participation rate of children under 3 years of age in early childhood education was 28 percent, while this rate was 32 percent in 2022. The participation rate of children under 3 years of age in pre-school education is considerably lower than that of children aged 3-5 years. Looking at some OECD countries in the light of the latest data, the rate of participation in pre-school education in the 3-5 age group in 2022 is 100 percent in France, 98 percent in Belgium, 98 percent in Israel, 97 percent in Spain and New Zealand, 96 percent in Denmark, Korea, Iceland and Lithuania, 95 percent in Latvia, 93 percent in Germany, 92 percent in Hungary, 91 percent in Estonia and 90 percent in Italy. While the participation rate in pre-primary education for children aged 3-5 years was 28 percent in 2013, this rate increased to 48 percent in 2022. Although the participation rate in pre-primary education in Turkey has increased significantly, it has remained well below the OECD average in both years.

Spending on preprimary education per child increased by an average of 3% per year in OECD countries between 2015 and 2020. Annual spending per child increased in almost all countries, with the largest increases in Lithuania 9.4%, Romania 7.2% and Estonia 7% (figures include early childhood development programs). Expenditures fell by -4% in Ireland, -2.7% in Mexico, -1.7% in Sweden, -1.2% in Turkey and -0.6% in Luxembourg. The increase in expenditures per child can be attributed to an increase in the amount of funding available for preschool programs or a decline in the number of children enrolled. Moreover, across OECD countries, the share of national resources allocated to children aged 3-5 enrolled in early childhood education and primary education amounted to 0.6% of GDP. This share was lowest in Greece, Ireland and Turkey at 0.3% of GDP, while it was highest in countries such as Iceland, Norway, Chile, Israel, Sweden, Norway, Iceland, Norway, Chile, Israel and Sweden at between 0.9 and 1% of GDP. There is no data on public funding for early childhood education and development in Turkey. In 2021, the most recent data, countries such as Chile, Costa Rica, Latvia and Lithuania spend almost as much on early childhood education as Turkey spends on preschool education. Iceland, Norway, Sweden and Denmark allocate more than 1% of their total public spending to early childhood education. Turkey spends 0.6% of its total public expenditure on preschool education. This spending rate corresponds to half of the OECD average. Lithuania, Sweden, Latvia, Israel and Iceland spend 2% or more of their total public expenditure on pre-primary education.